

Поліщук Олег Миколайович,
*к.е.н., ст. викладач кафедри обліку і оподаткування,
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Витрати є важливою не тільки економічною, але й обліково-аналітичною категорією, яка істотно впливає на обсяги та динаміку прибутку. Тому здійснення дієвого контролю витрат виробництва з метою постійного зниження їх величини стає однією із важливих задач системи управління виробництвом на підприємстві. Проблема управління витратами є однією з найактуальніших, найскладніших для кожного суб'єкта господарювання, адже від рівня і динаміки витрат залежать не тільки фінансові результати окремих підприємств та їх структурних підрозділів, але й ефективність формування національного доходу на рівні держави загалом. Зважаючи на те, яку роль відіграють витрати у вирішенні цього завдання, постає потреба побудови ефективної системи управління витратами підприємства.

Дослідженню обліку та контролю витрат виробництва у сільськогосподарських підприємствах присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених та науковців. Однак, варто зазначити, що дана тематика залишається актуальною, є ще не зовсім розкритою та потребує подальших досліджень.

Розвиток теорії витрат має багатовікову історію, в якій слід виділити три основні етапи. Початок першого, який обумовлювався необхідністю фіксування, обліку і контролю витрат, спричинених господарськими потребами, традиційно належать до доби існування Стародавнього Єгипту та Вавилону, в яких вже здійснювалося нормування витрат. Їх норми визначалися дослідним шляхом і охоплювали основні ресурси [2].

Витоками другого етапу розвитку вчення про витрати стали праці А. Сміта та Д. Рікардо. Зокрема, перший з них ввів поняття абсолютних витрат, під якими він розумів заробітну плату за витрачену працю, прибуток та ренту. Натомість Д. Рікардо до витрат відносив заробітну плату і прибуток. При цьому на його думку ренту не можна вважати елементом витрат. Також він вважав, що до вартості продукції слід включати не лише працю, затрачену на її виробництво, але й витрати на засоби виробництва. При цьому ним було закладено підвалини теорії альтернативних витрат [4].

Третій етап розвитку вчення про витрати характеризується використанням у ній математичних методів. Зокрема, на початку XX ст. неокласики сформували виробничу функцію, яка спиралася на визнанні існування економіки за принципом порівняння витрат та результатів.

Для сучасного етапу розвитку теорії витрат притаманна поява спеціальної галузі знань «менеджменту витрат», що спирається на цілеспрямоване

управління витратами за їх видами, місцем формування й носіями та передбачає постійний контроль рівня останніх та стимулювання його зниження. Він має функціональний та організаційний аспекти і нараховує у своєму складі такі підсистеми: пошуку і виявлення чинників економії ресурсів; нормування й планування витрат окремих видів ресурсів; обліку та аналізу; стимулювання економії ресурсів і зниження виробничих витрат.

Розвиток ринкових відносин в Україні зумовив зростання низки проблем щодо регулювання витрат, які грають важливу роль в управлінні господарством. Адже основний принцип ведення бізнесу будь-якого підприємства – здійснення діяльності таким чином щоб понесені витрати не перевищували доходів. І саме правильність ведення обліку витрат на підприємстві відіграє не останню роль для цілей управління підприємством.

З метою економічного аналізу все більшого значення набуває система оцінок господарської діяльності у плані: окупності витрат, розрахунку рівня виробництва, який би це забезпечував, рівень конкурентоспроможності підприємства, виробництва та конкретних видів продукції на основі показників запасу фінансової міцності. Головним завданням при цьому залишається розробка форми таких облікових реєстрів, які б з одного боку – давали можливість проводити розширений економічний аналіз; а з іншого – не суперечили нормам чинного законодавства. Тому ми пропонуємо в якості удосконалення на базі Виробничих звітів діючої форми застосовувати перегруповання витрат за статтями у розрізі двох груп: постійних і змінних.

Торкнувшись аналізу і оцінки рівня виробничих витрат, необхідно повернутися до питання їх нормування. Порівняння норми і факту використаних матеріалів - це перший крок при оцінці рівня витрат, оскільки в разі виявлення значних відхилень будуть з'ясовуватися причини цих перевитрат під час виробництва того чи іншого виду продукції. Окрім аналізу стосовно кількості матеріалів варто також зупинитися на порівнянні цін за якими придбані матеріали протягом цього періоду відносно попереднього. Таким чином, ми чітко встановимо причини, за яких відбулися зміни рівня цих статей витрат.

Наступним кроком в аналізі витрат є аналіз так званих накладних витрат підприємства, тобто це загальновиробничі витрати, адміністративні, збутові, фінансові та інші види витрат підприємства. Ці види витрат не відносяться до виробничої собівартості продукції, а стосуються собівартості реалізованої продукції, тому мають безпосередній вплив на ціну виробу.

Однією із важливих проблем обліку постає питання повноти та своєчасності відображення витрат у системі обліку. Через невчасне висвітлення понесених витрат, керівник не може прийняти рішення щодо подальшого планування діяльності господарства. Якщо інформація щодо витрат, яка повинна слугувати для прийняття управлінських рішень є несвоєчасною, недостовірною або відсутньою, це спричиняє виникнення проблем, як внутрішнім так і зовнішнім її користувачам.

Для її вирішення необхідно удосконалити ведення обліку витрат за такими пропозиціями:

✓ організувати облік витрат за стадіями технологічного процесу, що дозволить визначити внесок керівника від кожного центру відповідальності в загальний розмір витрат дослідного господарства та підвищити відповідальність менеджерів усіх рівнів управління;

✓ бюджетувати доходи і витрати на виробництво продукції, що виробляється, щоб забезпечити рівність кошторисних і фактичних показників та можливість використання управління витратами за відхиленнями для швидкого реагування на зміну ринкових умов і пошуку вигідних комбінацій ціни й обсягу виробництва;

✓ створити систему обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, яка відобразить специфіку господарства;

✓ виявити можливості використання системи калькулювання неповних витрат у виробництві для прийняття управлінських рішень щодо визначення обсягів діяльності і вибору їхніх оптимальних варіантів у розрізі асортименту продукції;

✓ визначити облік та калькулювання собівартості виготовленої та супутньої продукції господарства, що дозволяє підвищити прибутковість.

З розвитком економіки та зростанням кількості господарюючих суб'єктів, важливою умовою виживання підприємства у ринковому середовищі є раціональне управління витратами. Раціонально побудована система управління витратами на підприємстві дозволяє зменшити собівартість продукції (послуг), що виготовляється (надаються), оптимізувати рівень витрат безпосередньо на організацію бізнесу і на даній основі підвищити рівень фінансових результатів. Така система забезпечує більші можливості розширеного відтворення.

Управління витратами потрібно розглядати як комплексну систему, що забезпечує розроблення управлінських рішень, оскільки всі управлінські рішення щодо ефективного використання ресурсів взаємопов'язані та впливають на кінцеві результати підприємства. Знижувати витрати постійно неможливо, оскільки від цього залежить якість продукції та ефективність виробництва.

Список використаних джерел

1. Бандур З.Л. Інформаційні облікові потоки управління витратами виробництва. Розвиток науки про бухгалтерський облік: Збірник тез на Міжнародній науково-практичній конференції. Житомир, 2010. С. 12-17.

2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. К.: Ника-Центр; Эльга. 2001. 199 с.

3. Лепетан І.М. Формування концепції стратегічного управління витратами сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2017. № 10. С. 20-23.

4. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / пер. с англ. М.: Эксмо. Пресс, 2007. С. 167-285.